Lieta Nr.A420225914
SKA-236/2015

S P R I E D U M S

Rīgā 2015.gada 7.decembrī

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese V.Krūmiņa
tiesnesis J.Neimanis
tiesnese R.Vīduša

rakstveida procesā izskatīja /pers. A/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 27.jūnija spriedumu administratīvajā lietā, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2013.gada 27.novembra lēmuma Nr.1-6/2975 atcelšanu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ iesniedza Rīgas bāriņtiesā iesniegumu, lūdzot mainīt viņas nepilngadīgā bērna /pers. C/ uzvārdu uz /Uzvārds/.
Ar Rīgas bāriņtiesas 2013.gada 27.novembra lēmumu Nr.1-6/2975 atļauts mainīt bērna uzvārdu uz /Uzvārds/.

[2] Bērna bioloģiskais tēvs /pers. A/ iesniedza tiesā pieteikumu par minētā bāriņtiesas lēmuma atcelšanu.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2014.gada 27.jūnija spriedumu pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesas spriedums, pievienojoties rajona tiesas sprieduma motivācijai, pamatots ar turpmāk minēto.

[3.1] Saskaņā ar Civillikuma 151.panta pirmo daļu bērna uzvārdu nosaka pēc vecāku uzvārda. Ja vecākiem ir dažādi uzvārdi, bērnam saskaņā ar vecāku vienošanos dod tēva vai mātes uzvārdu. Ja vecāki nevar vienoties par bērna uzvārdu, to nosaka pēc bāriņtiesas lēmuma (Bāriņtiesu likuma 19.panta pirmā daļa). Tiesību normas neparedz kritērijus, kas piemērojami, lemjot par bērna uzvārda ieraksta mainīšanu. Tā kā atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmajai daļai tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras, tiesai jautājumā par bērna uzvārda noteikšanu jānoskaidro, kurš no risinājumiem vislabāk atbilst nepilngadīgā bērnam tiesībām un interesēm.

[3.2] Bērns dzīvo kopā ar māti un patēvu, kuri arī veic viņa ikdienas aprūpi. No Baltijas psiholoģiskās un psihiatriskās palīdzības konsultatīvā centra 2013.gada 9.augusta atzinuma un psihologa 2013.gada 14.augusta atzinuma izriet, ka bērns uzskata mātes vīru par savu audžutēvu un identificē sevi ar mātes ģimeni. Izvērtējot lietas materiālus, atzīstams, ka bērna vislabākajās interesēs ir uzvārda maiņa atbilstoši šobrīd pastāvošajai situācijai, kad bērna māte ir nodibinājusi jaunu ģimeni, kurā pastāvīgi dzīvo un tiek aprūpēts bērns.

Arī no administratīvās tiesas līdzšinējās prakses, kurā ietvertas atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, izriet, ka nozīme tiek piešķirta tam, ka bērns ar vārda palīdzību ir vienots ar ģimeni un ka valsts likuma sistēma kalpo ģimenes vienotības uzturēšanai; ka personas vārds skar viņa privāto un ģimenes dzīvi, jo tas nodibina veidu, kā identificēt personu un tās saikni ar ģimeni un ka bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, ar kuru bērns kopā dzīvo un kurš primāri veic bērna aprūpi. Minētais rada bērnā zināmu komfortu un psiholoģisku drošību par to, ka viņš ir piederīgs konkrētajai ģimenei.

Tāpat Augstākā tiesa ir atzinusi, ka parasti bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, ar kuru bērns kopā dzīvo, kurš veic bērna ikdienas aprūpi un ar kura ģimeni plašākā nozīmē veidojas ciešāka saikne (*sk. 2012.gada 26.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-738/2012*).

Ievērojot minēto un to, ka bērna vecāki vairs nedzīvo kopā (nav viena ģimene), un to, ka /pers. B/ izveidojusi jaunu ģimeni, kurā dzīvo arī bērns, turklāt bērns sevi identificē ar mātes ģimeni, bērna interesēs ir būt mātes uzvārdā – tās ģimenes uzvārdā, ar kuru bērnam ir cieša saikne un kurā bērns pastāvīgi dzīvo. Tāpat jāņem vērā bērna intereses, kādas būtu saistītas ar nākotnē iespējamām situācijām, kad bērnam vai viņa ģimenes locekļiem būtu nemitīgi jāskaidro situācija, kāpēc vienam no ģimenes locekļiem ir atšķirīgs uzvārds.

[3.3] Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 13.panta pirmajai daļai un Konvencijas par bērna tiesībām 12.pantam ar bērnu saistītu jautājumu izlemšanā būtiska nozīme piešķirama arī bērna viedoklim. Konkrētajā gadījumā no lietas materiāliem izriet, ka bērns ir skaidri un bez mātes klātbūtnes paudis vēlmi mainīt uzvārdu uz /Uzvārds/.

Pieteicējs atsaucas uz psihologa 2013.gada 14.augusta atzinumu, kurā secināts, ka bērns tiek ilgstoši un pastāvīgi iesaistīts vecāku lojalitātes konfliktā un pašlaik aktīvi pauž mātei lojālu pozīciju. Izvērtējot Baltijas psiholoģiskās un psihiatriskās palīdzības konsultatīvā centra atzinumu un psihologa 2013.gada 14.augusta atzinumu kopsakarā ar citiem lietas materiāliem, nav gūstams apstiprinājums, ka jautājumā par uzvārda maiņu bērns būtu paudis viedokli, kas būtu pretējs viņa vēlmēm. Faktu, ka bērns ir spējīgs patstāvīgi paust savu viedokli, apstiprina abi iepriekš minētie psihologu atzinumi. Vienlaikus psihologa 2013.gada 14.augusta atzinumā konstatēts, ka nav iespējams izvērtēt, cik lielā mērā bērna viedoklis veidojies mātes vai tēva noteiktu darbību ietekmē. Tāpat speciāliste atzinusi, ka bērna vajadzības ārpus konfliktsituācijas labāk izprot /pers. B/, meitenei ir pozitīvas attiecības ar /pers. B/ un /pers. I/, proti, psihologs atzīst, ka bērna emocionālajam komfortam atbilst mātes jaunā ģimene, ar kuru, kā jau iepriekš minēts, bērns sevi identificē.

[3.4] Pārbaudot lietas materiālus, tostarp psihologu atzinumus, nav šaubu, ka bērns apzinās savu izcelšanos (zina, kas ir viņa vecāki un kas ir viņa ģimene), līdz ar to uzvārda maiņa pati par sevi neapdraud viņa identitāti.

[3.5] Bāriņtiesas lēmumā ir vērtēti lietā esošie pierādījumi par bērna pašreizējo dzīvesvietu, viņa attiecībām ar tēvu, audžutēvu un emocionālo piesaisti mātes jaunajai ģimenei, kā arī ir ņemts vērā bērna viedoklis. Tāpēc nepamatots ir pieteicēja arguments, ka bāriņtiesa lēmumā nav izdarījusi lietderības apsvērumus.

[3.6] Pieteicējs atsaucas uz Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 19.marta spriedumu civillietā Nr.C28358809, ar kuru pieteicējam noteikta atsevišķa aizgādība pār bērnu. Augstākā tiesa bērna uzvārda noteikšana ir jautājums, kas tiek risināts bērna izcelšanās noteikšanas ietvaros, nevis kā aizgādības jautājums, kur viena vecāka atsevišķa aizgādība ir pietiekama, lai šis vecāks viens pats noteiktu bērna uzvārdu (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 26.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-738/2012*). Tādējādi pieteicējam noteiktā atsevišķā aizgādība pār meitu Annu neietekmē jautājumu par uzvārda maiņu.

[3.7] Tāpat pieteicējs atsaucas uz minētajā Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 19.marta sprieduma motīvu daļā secināto par /pers. B/ ļaunprātīgo savu tiesību izmantošanu, cietsirdīgu izturēšanos pret bērnu un to, ka viņa rīcības dēļ pieteicējam nebija iespējas civilizēti izmantot saskarsmes tiesības ar bērnu. No Tiesu informācijas sistēmas izriet, ka pēc minētā Rīgas apgabaltiesas sprieduma taisīšanas Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa 2013.gada 20.maijā pieņēmusi lēmumu civillietā Nr.C29826712, kurā līdz spriedumam noteikta pagaidu kārtība – bērns nodots mātes aprūpē un viņa dzīvesvieta noteikta pie mātes, bet pieteicējam noteikti tikšanās laiki ar bērnu. Ar šo spēkā stājušos lēmumu uz laiku līdz sprieduma taisīšanai ir pārtraukta Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 19.marta sprieduma izpilde un noteikta pagaidu saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība, atbilstoši kurai pieteicējam ir noteikti tikšanās laiki ar bērnu. Lietas izskatīšana tiesā pēc būtības vēl nav pabeigta, jo Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 17.decembra spriedums, ar kuru bērna dzīvesvieta noteikta pie mātes, ir pārsūdzēts. Ievērojot minēto, bāriņtiesai nebija pienākums ņemt vērā tikai Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 19.marta spriedumā secināto, jo pēc šā sprieduma taisīšanas ir taisīts jauns tiesas lēmums, kurā tiesa nonāca pie atšķirīgiem secinājumiem. Turklāt bērnu vecāku savstarpējām attiecībām jautājumā par saskarsmes tiesībām nav izšķirošas nozīmes konkrētā jautājuma risināšanā.

[4] Par minēto apgabaltiesas spriedumu pieteicējs iesniedzis kasācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minēto.

[4.1] Tiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmo daļu, jo nav izvērtējusi psihologa 2013.gada 14.augusta atzinumā norādīto, ka bērns aktīvi pauž mātei lojālu pozīciju, nevis izsaka savu viedokli lietā.

[4.2] Tiesa nav ņēmusi vērā faktu, ka starp pieteicēju un bērna māti ir strīds par bērna aizgādības tiesību noteikšanu civillietā Nr.C29826712, kas pēc būtības vēl nav pabeigts. Tāpēc jautājumu par bērna uzvārda maiņu taisnīgi varēs izlemt tikai pēc galīgā sprieduma civillietā.

[5] Rīgas bāriņtiesa paskaidrojumos nepiekrīt kasācijas sūdzībai. Bāriņtiesa norāda, ka, tā kā Augstākā tiesa ir atzinusi, ka jautājums par bērna uzvārda noteikšanu tiek risināts bērna izcelšanās ietvaros, nevis kā aizgādības jautājums, nepamatots ir kasatora arguments, ka par uzvārda maiņu bāriņtiesa varēja lemt tikai pēc galīgā nolēmuma civillietā.

Motīvu daļa

[6] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmajai daļai tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatojas uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, kā arī vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un taisnības principiem.

Tiesa nav pārkāpusi minēto tiesību normu, jo pretēji pieteicēja norādītajam ir izvērtējusi psihologa 2013.gada 14.augusta atzinumu, tostarp tieši saistībā ar pieteicēja norādīto, ka bērns pauž mātei lojālu pozīciju. Tiesa minēto atzinumu ir vērtējusi kopsakarā ar citiem pierādījumiem lietā, secinot, ka jautājumā par uzvārda maiņu bērns nepauž viedokli, kas būtu pretējs viņa vēlmēm (*sk. sprieduma atreferējumu šā lēmuma 3.3.punktā*). Līdz ar to minētais kasācijas sūdzības arguments ir nepamatots.

[7] Pieteicējs uzskata, ka lieta par bērna uzvārda maiņu nevarēja tikt izskatīta, kamēr galīgi nav noslēgusies civillieta par bērna atsevišķās aizgādības un dzīvesvietas noteikšanu. Bāriņtiesa tam nepiekrīt, uzskatot, ka uzvārda maiņa un aizgādība ir nošķirami jautājumi.

Apskatot Civillikuma 151.pantu un Bāriņtiesu likuma 19.panta pirmo un otro daļu, kā arī juridiskajā literatūrā paustās atziņas, Augstākā tiesa ir atzinusi, ka jautājumi par aizgādību un uzvārda noteikšanu tiek nodalīti. Līdz ar to no tiesību normu sistēmas izriet, ka bērna uzvārda noteikšana ir jautājums, kas tiek risināts bērna izcelšanās noteikšanas ietvaros, nevis kā aizgādības jautājums (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-738/2012 13.punktu*). Tomēr šis tiesas vērtējums ir skatāms kopsakarā ar minētās lietas pieteikuma priekšmetu – viens no bērna vecākiem, kas ar otru vecāku bija vienojies par bērna atsevišķu aizgādību, vēlējās civilstāvokļu aktu iestādē reģistrēt bērnam citu uzvārdu,

uzskatot, ka viņam kā vecākam *vienpersoniski* ir šādas tiesības. Tādējādi šādā kontekstā Augstākā tiesa nošķīra uzvārda noteikšanas jautājumu no aizgādības, uzskatot, ka vecāku vienošanās par bērna atsevišķo aizgādību neizbeidz otra vecāka aizgādību, un secīgi viens vecāks bez otra piekrišanas vai bāriņtiesas lēmuma nevar mainīt bērnam uzvārdu.

[8] Konkrētajā lietā turpretim netiek pārsūdzēts civilstāvokļu aktu iestādes atteikums pēc viena vecāka iesnieguma mainīt uzvārdu, bet bāriņtiesa saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 19.panta pirmo daļu (bāriņtiesa lemj par bērna uzvārda, vārda vai tautības ierakstu, *ja vecāki par to nevar vienoties*) ir izšķīrusi jautājumu, kāds uzvārds bērnam nosakāms. Tāpēc arī tiesai, pārbaudot šāda lēmuma tiesiskumu, jāvērtē, kādi apstākļi bāriņtiesai jāņem vērā jautājuma atrisināšanā. Kā pareizi norādījusi apgabaltiesa, šis jautājums vērtējams no bērna tiesību un interešu ievērošanas viedokļa atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmajai daļai. Savukārt Augstākā tiesa ir secinājusi, ka parasti bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, ar kuru bērns kopā dzīvo, kurš veic bērna ikdienas aprūpi un ar kura ģimeni plašākā nozīmē veidojas ciešāka saikne (*sk. 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-738/2012 16.punktu*). Tādējādi viens no vērtējamiem apstākļiem šajā lietā ir tas, pie kura no vecākiem bērns dzīvo.

[9] Lai arī bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā, kā konstatējusi apgabaltiesa, bērns faktiski dzīvoja pie mātes, tomēr bērna vecāki civiltiesiskā kārtībā risināja jautājumu par bērna dzīvesvietas noteikšanu pie viena no vecākiem un bērna nodošanu viena vecāka atsevišķā aizgādībā.

Bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā bija pieņemts un stājies spēkā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas 2013.gada 20.maija lēmums civillietā Nr.C29826712, kurā līdz spriedumam bija noteikta pagaidu kārtība – bērns nodots mātes aprūpē un bērna dzīvesvieta noteikta pie mātes. Vienlaikus minētais lēmums bija tikai *pagaidu* risinājums civillietā līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai, tā kā civiltiesiskā kārtībā turpinājās tiesvedība starp bērna vecākiem, kuras iznākums varētu nesaskanēt ar pagaidu lēmumu lietā, secīgi varētu ietekmēt arī administratīvā procesa kārtībā izskatāmo jautājumu.

[10] Parastā gadījumā pēc sākotnējā iestādes lēmuma, mainoties lietas faktiskajiem apstākļiem (cits gala nolēmums civillietā iepretim pagaidu lēmumam), persona varētu vērsties iestādē ar iesniegumu par jauna lēmuma pieņemšanu (uzvārda mainīšanu atpakaļ) sakarā ar faktisko apstākļu maiņu. Tomēr, ievērojot ar bērniem saistīto lietu sensitīvo dabu, bērna interesēs ir būt pēc iespējas mazāk iesaistītam šādu konfliktu risināšanā, kā arī bērna interesēs ir noteiktas stabilitātes nodrošināšana, kas tostarp nozīmētu uzvārda nemainīšanu turp un atpakaļ ik pēc noteikta laika. Līdz ar to jaunas lietas ierosināšana un izskatīšana bāriņtiesā iespējamo faktisko apstākļu maiņas gadījumā sakarā ar citu nolēmumu civillietā iepretim pagaidu lēmumam nebūtu atbilstoša minētajām bērna interesēm.

[11] Vienlaikus nav izslēdzami gadījumi, kad ir nepieciešams pēc iespējas ātrāk atrisināt jautājumu par bērna uzvārda maiņu. Ja bāriņtiesai apstākļi pirmšķietami liktu domāt, ka var būt tikai viens iznākums, un bērna interešu nodrošināšanai ir būtiski pēc iespējas ātrāk nomainīt uzvārdu un paātrināt viņa dzīves nostabilizēšanos, tad būtu pieļaujams, nesagaidot spriedumu civillietā par bērna dzīvesvietas noteikšanu pie viena no vecākiem, lemt par bērna uzvārda maiņu. Tas nozīmē, ka lietā būtu jāpastāv īpašiem apstākļiem, kas izrietētu no bērna tiesību un interešu aizsardzības, lai jau strīda laikā mainītu bērna uzvārdu.

Konkrētajā gadījumā bāriņtiesas lēmumā šādi īpaši apstākļi nav norādīti, tāpēc bāriņtiesa nevarēja pieņemt lēmumu par bērna uzvārda maiņu, pirms galīgi nebija izlemts jautājums civillietā par bērna dzīvesvietas noteikšanu.

Ievērojot minēto un atbildot uz bāriņtiesas argumentu par spriedumu civillietā, bāriņtiesai vajadzēja sagaidīt spriedumu civillietā attiecībā uz dzīvesvietas noteikšanu – nevis tādēļ, ka jautājums par aizgādību un uzvārdu noteikšanu nebūtu nodalīti, bet gan tādēļ, ka, izlemjot jautājumu par uzvārdu, viens no būtiskajiem apstākļiem, kas bāriņtiesai jāvērtē, ir, ar kuru vecāku bērns dzīvo kopā un kurš veic bērna ikdienas aprūpi.

[12] Vienlaikus no Tiesu informācijas sistēmas izriet, ka Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģija ar rīcības sēdes 2015.gada 29.jūnija lēmumu kasatora norādītajā civillietā Nr.C29826712 ir atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar pieteicēja kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 25.augusta spriedumu daļā, ar kuru nodibināta bērna mātes atsevišķa aizgādība pār bērnu, nosakot bērna dzīvesvietu pie mātes. Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģijai atsakoties ierosināt kasācijas tiesvedību, stājas spēkā zemākas instances tiesas spriedums minētajā daļā. No tā izriet, ka jautājums pār bērna dzīvesvietu un ikdienas aprūpi ir atrisināts galīgi un galīgais nolēmums par bērna dzīvesvietas noteikšanu pie mātes atbilst pirms tam pieņemtajam tiesas pagaidu lēmumam lietā.

Tādējādi ar gala nolēmumu civillietā jautājums par bērna dzīvesvietu ir atrisināts *saturiski* tāpat, kā pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā. Tas savukārt nozīmē, ka pēc būtības, tas ir, objektīvi bāriņtiesas lēmums konkrētajā gadījumā ir pamatots, un tāpēc *konkrētajā gadījumā* bāriņtiesas lēmums nav atzīstams par prettiesisku.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta ceturto daļu, 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 27.jūnija spriedumu, bet /pers. A/ kasācijas sūdzību noraidīt.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	V.Krūmiņa
Tiesnesis	J.Neimanis
Tiesnese	R.Vīduša